

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

en fazla oy alan 1. ci sırayı alsın, daha az alan 2. ci sırayı alsın... Böylece sıralamayı da gene seçmen yapsın. Bu suretle tercihler, Anayasanın öngördüğü prensiplere en uygun ve en demokratik şekilde ortaya çıksın.»

ORD. PROF. DR. SULHİ DÖNMEZER

— Meselenin aydınlanması için bir sorum var. Yani sizce siyasi partilere aday olan herkes bu listeye konacak mı?

DOÇ. DR. YAŞAR GÜRBÜZ

— Siyasi partiler bugünkü tatbikatta, nasıl aday listelerini tesbit ediyorlarsa, bu listeleri gene aynı şekilde tesbit etsinler, fakat bunları partililere değil, seçmenlere sunsunlar.»

ORD. PROF. DR. SULHİ DÖNMEZER

— Peki, siyasi partiler bu adayları nasıl tesbit edecekler? Asıl mühim nokta bu. Bu hususta 2. tur konuşmanızda görüşlerinizi açıklarsanız, faydalı olur.

PROF. DR. NERMİN ABADAN

Değerli meslekdaşım Sayın Doç. Gürbüz'e, konumuzun bu çok elverişli noktasında sözü bana bıraktığı için teşekkür ederim. Çünkü böylece kendi teklif ettiği sistemi uygulayacak olursak, memleketimiz bakımından va-

ziyetin ne olacağını açıklamak fırsatı elime geçmiş oluyor.

1965 seçimlerine, bilindiği üzere, 6 parti girmiştir. Bunlardan A.P. ve C.H.P. 67, yani bütün illerde, C.K.M.P. 48, M.P. 34, T.İ.P. 54 ve Y.T.P. 48 ilde olmak üzere aday yoklaması seçimlerine girmişler ve cem'an 3080 aday adayı ile karşı karşıya kalmışlardır. 3080 aday adayının içinden her parti, listelere ancak her ilin çıkaracağı sayıda milletvekili sokabilmek için gereken eleme muamelesini yapmıştır. Sayın Doç. Yaşar Gürbüz bu tasfiye ameliyesinin seçmene bırakılmasını teklif etmektedir. 1969 seçimlerinde, bir önceki seçimlerdeki aday kadrosunun aynı miktarda kalacağı konusunda bir garanti verilemeyeceğine hattâ bu kerre seçimlere 8 parti katılacağı için miktar hayli artacağına göre, siyasi parti adaylarını halka seçtirmek gibi bir yola gidersek, evvelâ siyasi partilerin tanımını tamamen değiştirmemiz icap eder. Bunu şimdilik bir kenara bıraksak bile, böyle bir sistemi uygulamanın, siyasal katılma bakımından vahim bir sonucu olacaktır. Şöyle ki; ya Seçim Kanununu değiştirmemiz ve oy verme süresini tek gün olmaktan çıkarıp, birkaç gün şeklinde tesbit etmemiz gerekir ki; Hindistan'da uygulanan bu usulün her türlü hileyi kolaylaştırmak ve yargı denetimini gevşetmek gibi bir sonuç açacağı aşîkârdır; veya halkın, tek bir gün içinde her ilde bütün partilerin seçilmek için müracaat eden adaylarının tümünü alfabetik sırayla ihtiva eden oy pusulaları üzerinde tercihlerini yapmasını istememiz gerekir. Bu durumda, oy verme yerinin de yeniden tanzimi lâzım gelir. Zira bugün «müşterek oy pusulası» dediğimiz ve halk ağzında «çarşaf listesi» denilen liste, o takdirde, bir «çadır listesi» haline gelecektir.

Türk seçmenin eğitim derecesini de nazarı itibare

alırsak, Devlet İstatistik Enstitüsünün yayınlarına göre, bizim okur-yazar halkımızın oranı % 48 dir. Cinsiyetlere göre bir ayırım yaptığımız zaman, kırsal yerlerde yaşayan nüfusun kadın olan kısmının okur-yazar olmayanlarının oranı % 90'a kadar çıkmaktadır. Bu şartlar altında, bütün adaylar arasından halka tercih yaptırılması gibi bir ameliye, okuma yazma bilen seçmen için, en azından 15-30 dakikalık bir müddeti gerektirir. Okuma-yazma bilmeyenlerin çoğunlukta olduğu illerde ise, bu tercihin nasıl yapılacağı konusu başlı başına bir problemdir. Bu sistem ayrıca, dışarıda elden ele dolaştırılan bir takım «anahhtarların» ticaretine de yol açacaktır.

Bugünkü seçim bölge sistemini ve seçim sistemini muhafaza ettiğimiz sürece, bu usulün kabili tatbik olmayacağı kanısındayım. Nisbi temsil usulü böyle bir sistemi kaldırmaz. Ancak dar bölgeli bir çoğunluk sistemi içersinde Sayın Doç. Gürbüz'ün teklifi üzerinde durulabilir. Böyle bir tatbikat, bilindiği gibi, İngiltere'de vardır. Orada seçim bölgeleri o şekilde ayarlanmıştır ki; bir kişi seçileceği için aday sayısı en fazla, 6 kişidir. Böyle bir seçim sisteminde seçmenle irtibat kurmak mümkündür. Türkiye gibi, 8 partinin nisbi temsil sistemi içinde seçime girecekleri bir ortamda, bu usulün fiilen gerçekleşmesine imkân yoktur.

Kaldı ki; bu sistem, siyasi partinin tarifi bakımından da benimsenemez. Zira siyasal partinin başlıca amacı iktidarı almak, parlamentoda sandalye sahibi olmakla beraber, aynı zamanda, ister iktidarda ister muhalefette olsun programı, fikirleri ve örgütüyle memleketin halk oyuna yön vermektir. Demek ki; siyasi bir parti, üyeleri ile birlikte bir cemaat teşkil etmektedir. Bir parti lehinde çaba sarfetmek için gereken bir takım ön şartlar aranmaktadır. Bu ön şartları hiç hesaba katmaksızın, doğru-

dan doğruya seçmene bir tercih yaptırmak, siyasi partinin faaliyeti için gayret sarfedecek olan insanların çalışmalarını âdeta sığra indiren bir durum yaratacaktır. Böyle olunca, herhangi bir vatandaşın artık bir siyasi partiye girmek, orada bir siyasal eğitim görmek ve bunu geniş kitlelere yaymak hevesi kalmayacaktır. Halbuki siyasi partinin en önemli fonksiyonlarından bir tanesi seçmen kitlesini memleketin siyasi, sosyal ve ekonomik meselelerinde aydınlatmak ve eğitmektir. Üye bu görevi yerine getirmeyi artık gereksiz sayacaktır. Zira, kendisini şevklendirecek bir hedef ortadan kalkacak ve artık kendisi nihaî meselelerde söz sahibi olamayacaktır.

Bugün tartıştığımız, ön seçim meselesi, aslında sosyal bilimler alanında çok nadir olan ve hemen hemen «kesin» diye adlandırabileceğimiz bir kanunla bizi karşı karşıya getirmektedir. Siyaset sosyolojisinde bu kanunun adı, «Oligarşinin Çelik Kanunu» dur. Bu kanunu Robert Michels isminde İsviçre'li bir siyaset sosyologu ortaya koymuştur. Sosyolog'un çok uzun süren araştırmaları şu gerçeği gözler önüne sermektedir: Bir parti ne kadar demokratik bir iç yapıya sahip olursa olsun, demokrasi çok yüksek bir katılmayı gerektirdiği halde, gerek bir parti, gerekse meselâ bir sendika gibi başka bir örgütün üyeleri bu haklardan yararlanmak hususunda fazla istekli olmadıkları için eninde sonunda karar vermek yetkisi bir azınlığın elinde kalmaktadır. Bununla, Michels, kat'iyen oligarşinin bu eğilimini övmemekte, buna bir prim vermemekte, bu böyle olsun dememekte, sadece bir tesbitte bulunmaktadır.

Alman sosyologu Max Weber'in tarifine göre; «siyasi parti serbest seçim ve propaganda yardımıyla liderleri ve üyelerine iktidarı ve dolayısıyla maddi, manevi çıkarlar sağlayan teşkilâtlı bir menfaat birliğidir.» Bu tanımlı

esas alırsak görürüz ki, aslında bir siyasi partinin gücünü teşkil eden şey, onun teşkilâtıdır. Bütün problem; «demokratik bir düzen içinde, millî iradenin oluşması ne şekilde biçimlendirilmelidir ki; bu millî irade bir parti iradesi olmasın» meselesidir. Açıkça itiraf edelim ki; Türkiye’de millî iradeden bahsetmek için kendimizi biraz zorlamamız lâzımdır. Çünkü gerçekte; meselâ 1965 seçimleri yarı oranda 15 Ekim tarihinde, yarı oranda ise 15 Eylül tarihinde cereyan etmiştir. 15 Eylül tarihinde aday yoklama kurulları «lokomotifleri» seçtikleri zaman (ki «lokomotif» tâbiri siyaset sosyolojisinde, nisbî temsilde liste başlarını işgal eden adaylara verilen bir isimdir), bu «lokomotifler» genel seçimlerde değil, fakat parti yoklama kurullarınca seçilmişlerdir. Yapmış olduğum bir Araştırmada, «bir aday yoklama seçimlerinde bir önceki Parlementoda bulunan milletvekillerinin şanslarının ne olduğunu» da araştırmıştım. Yoklama sonuçlarında hemen bütün partilerde, daha evvelki yasama organında bulunanların bir öncelikleri var. Bu nisbet A.P.’de % 77, C.H.P.’de % 88, C.K.M.P.’de % 88, M.P.’de % 86 ve Y.T.P.’de % 94 dür. Üstelik aday yoklamasına katılan bu kişilerin liste başlarına geçme şansları, genel seçimlerden önce tahakkuk ettiğine göre, aslında genel iradenin tecellisi, bize oldukça uzak bir ütopya olarak görünmektedir.

İşte bütün bu sebeplerden dolayı Türkiye’de, ön seçim uygulanmak istenmiş ve kendimize aradığımız örnek deniz aşırı bir ülkeden alınmıştır. Daha doğrusu almak istemişiz, fakat alamamışız. Buradaki muhterem Arkadaşlar Amerika’daki ön seçim hakkında geniş bilgi verdikleri için, daha fazla üzerinde durmak istemiyorum. Yalnız şu kadarını belirtmek isterim ki, Amerika’da geliştirilen ön seçim modeli orada henüz genel bir kabul görmüş değildir. Halen A.B.D.’de 50 eyaletin içinde, bu sistemi 14 eyalet kabul etmiş bulunmaktadır. (Yani eyalet-

lerin 1/3 i). Üstelik Amerika'da iki büyük parti karşı karşıya bulunmaktadır. İki büyük parti seçimlere girercesine, üyelerine ön seçim haklarını kullandırmaktadır. Bu durumda ön seçim kütüklerini tanzim etmek oldukça kolay ve küçük çevrelerde bir şahsın iki kütükte birden olup olmadığını yoklamak da mümkün olmaktadır.

Şimdi bir an için Türkiye'mizin şartlarını gözönüne getirelim; seçimlere 8 parti girecektir. 8 ayrı seçmen kütüğünün tanzimi gerekmektedir. Mükerrer seçmen olma ihtimalinin de denetim zorluğunu düşünürsek; bunun bizi, ne kadar korkunç bir takım bürokratik külfetler ve gerçekleştirilmeyecek kontrollerle karşı karşıya bıraktığını görürüz. Kaldı ki; Arkadaşlarımız tarafından, demokrasiyi gerçekleştirmek için getirilen bir usul olarak nitelendirilen Amerika'daki bu sistem, bence Amerikan toplumunun çok önemli bir sorununu yıkmak için getirilmiştir. Bu sorun, siyaset bilimine geçen «bossizm», yani seçimlerdeki hileler ve seçmenleri belli bir takım adaylara yöneltmek için bir takım kudretli baskı grupları ve seçmen kaptanlarının varlığı sorunudur.

ORD. PROF. DR. SULHİ DÖNMEZER

— Sizce, bu sorunu önlemeye çalışmak, demokrasiye yardım değil midir?

PROF. DR. NERMİN ABADAN

Evet öyledir, fakat neticeyi sağlamamıştır. Çünkü bu ön seçimler Amerika'da bizim kanunumuzun kabul ettiği kuralın aksine, her türlü propaganda imkânını sağladığı için, «bossizmi» azaltmamış, arttırmıştır. Türkiye'de aday

yoklama kurallarına giden adayların propaganda yapmaları yasak edilmektedir. Ben buna karşıyım ve bunu antidemokratik bir hüküm olarak görmekteyim, fakat propagandayı alabildiğine serbest bıraktığımız zaman da dediğimiz netice alınamaz.

Bütün bunlardan çıkan sonuç şudur: Ön seçim dediğimiz mekanizma, takdim tarzında demokrasiden fevkalâde yana gibi görüldüğü halde, aslında uygulanan hiç bir yerde, arzulanan neticeleri tam olarak vermemiştir. Yalnız eğer partilerin sayısı daha mahdutsa, seçim bölgeleri daha darlaştırılırsa, bu sistemin iyi sonuçlar verebileceğini tasavvur etmek mümkündür. Dar bölgeli çoğunluk sistemine bağlı olan ülkeler dahi, henüz bu usulü uygulamıyorlar. Buna mukabil Türkiye'ye getirilmek istenmiştir. Türkiye ise tarihi sebeplerden dolayı çoğunluk sistemine veda etmiş ve muhakkak surette nisbî temsil seçim sisteminde karar kılmıştır. Hali hazırda Türkiye'de hiç bir siyasî parti, «nisbî temsili terkedelim ve tekrar çoğunluk sistemine gidelim» tezini ileri sürmemektedir.

Tercihli oy sistemi de, Sayın Emin Paksüt'ün isabetle belirttiği gibi, neticede bir azınlığın tercihinine prim vermektedir. Demek ki; ne o sistem bize bir çözüm yolu getirmektedir ve ne de «halk» dediğimiz, benim anlayışıma göre «partisiz, yani vasıfsız seçmenin» tüm aday listeleri üzerinde tercih yapması olumlu bir sonuç verecektir. Kanımca, bir siyasî partinin Anayasaca kendisine verilen vazifeleri yerine getirebilmesi için, belirli ölçüde demokratik prensiplere inanmış ve bu parti için çalışmaya istekli olan bir «partililer cemaatine» sahip olması gerekir. Bunu ortadan kaldırırsanız, siyasî partiler sisteminin ortadan kaldırmış ve bugün İsviçre'de Kanton sisteminde uygulanan «doğrudan doğruya demokrasiye» geçmiş olursunuz. «Doğrudan doğruya demokrasi» belki en gü-

zel bir demokratik sistemdir, fakat karmaşık ve yüksek bir nüfusa sahip olan toplumların altından kalkamayacakları bir yönetim biçimidir.

Bu sebeplerden bence, en pratik uygun bir çözüm yolu partilerde tabanı genişletmektir. Hali hazırda, siyasî partilerin dar ve kapalı şekilde yaptıkları ve türlü hile ve oyunlara yol açan aday yoklama kurullarını genişletmek gerekir. Fakat bu yetkiyi partili üyelerin ellerinden almak lâzımdır. Aksi takdirde, Türkiye’de, çok düşük bir siyasal katılma olacaktır. Çünkü hiç kimse, saatlerce sandık başında beklemek istemeyecektir. Bu ise, bizim, genç Türk demokrasisini sandık başında muhtelif vaadlerle bekletilen bir takım, önceden tenbihli seçmenlerle karşı karşıya getirebilecektir. Düşük bir siyasal katılmanın demokrasideki bedeli ise, bir siyasî parti kurulunun sıralamada yaptığı hatadan daha büyüktür. Düşük siyasal katılma gerçek demokrasiyi önler.»

PROF. DR. ORHAN ALDIKAÇTI

— Yunanistan’ın büyük kanun koyucusu Solon, kendisine Atina sitesine en iyi kanunları verip vermediğini sordukları zaman; «en iyi kanunları değil, fakat onlara en iyi uygun gelen kanunları verdim» demiştir. Biz de bu temelden hareketle konumuz olan «ön seçim müessesesinin Türk toplumunun ihtiyaçlarına cevap veren bir müessese olup olmadığı» sorusunu sorabiliriz. Fakat bu soruyu sormadan, ön seçim müessesesini eleştiren, hattâ onu oldukça yeren arkadaşlarıma kısaca cevap vermek isterim. Çünkü ben ön seçim müessesesinin, düzeltilir ve hataları giderilirse, yararlı bir müessese olacağı kanısındayım.

görüşünde birleşti. Buna karşılıkta arkadaşlarım partinin tabanının genişletilmesini tavsiye ettiler. Ben bu görüşe de şahsen katılmıyorum. Çünkü seçilecek aday bir parti adayı olarak seçime katılacaktır. Gerçi A.B.D.'nde bu düşünülmüş ve partiye oy verecek seçmenlerin bu ön seçime katılması meselesi araştırılmıştı. Fakat Sayın Pak-süt'ün de açıkladığı gibi, bu sistemin bir takım mahzurları olduğu görülmüş; rakip partideki zayıf adayların ön seçimi kazanarak parti liderini bertaraf ettirdikleri de gözlemlenmiştir. Bunun uygulamada, hele bizim gibi ayak oyunlarının hakim olduğu iddia edilen bir düzende tabanın genişletilmesinin ne gibi sonuçlara yol açacağı gerçekten üzerinde durulması gereken bir olaydır. Bunun içindir ki; ben, bugünkü sistemimizin temelinde bulunan, partiye mensup üyelerin ön seçim müessesesine katılmaları görüşünü benimsiyorum. Fakat mahzurları ortadan kaldıracak tedbirlerin alınması gerektiğini de kabul ediyorum. Şikâyetlerin kesin sebeplerini bilmiyoruz. Bunlar bilindikten sonra belki bu mahzurlar izale edilir.

PROF. DR. NERMİN ABADAN

— Sözlerimin iyi anlaşılması için düşüncelerimi şöyle sıralamak istiyorum:

1 — Türkiye'de ön seçim bugüne kadar hiç uygulanmamıştır. Şöyle ki; 29. maddeye konan prensip, ön seçimi öngörmüştür. 30. madde ise, ön seçimi ortadan kaldırmıştır. Binaenaleyh üç yıllık veya dört yıllık bir tatbikat yoktur. Yalnız Siyasi Partiler Kanununa ön seçimin yapılması gibi bir temenni konmuştur. Fakat gereken hazırlıklar ikmal edilmediği için Türkiye'de geniş bir ön seçim yapılamamıştır. Kitabımın hemen her bahsinde dar ön seçim ve geniş ön seçim ayırımını yaptım. Geniş ön se-

çim hayal kalmıştır. Dar ön seçim kullanılmıştır. Bugün siyasi partilerin içinde şikâyet konusu olan sistem, dar ön seçim dediğimiz, doğrudan doğruya parti yoklama kurullarının yapmış oldukları sınırlı bir ön seçimdir ki; buna ön seçim adını vermek imkânı yoktur. Sayın Prof. Gürbüz ile Sayın Prof. Aldıkaçtı etraflı bir şekilde Amerikan sistemini anlattılar. Ön seçimin karşılığı olan Primary çok geniş bir seçmen kitlesinin katıldığı bir seçimdir. Türkiye’de böyle bir seçim hiç yapılmamıştır. Binaenaleyh sadece bir temenni halinde olan bir prensibin yeniden ortadan kalkması bahis konusudur.

2 — Asıl en büyük görüş farklılığı, Türkiye’de Amerikan sisteminin benimsenip, benimsenmemesi hakkındadır. Amerika’nın hangi sebeplerden, böyle bir seçime gittiğini arkadaşlar anlattılar. Yalnız bir noktayı belki belirtmediler. Bütün literatür göstermektedir ki; Amerika’da siyasi partilerin sürekli olarak muhafaza ettikleri ve fikirlere öncelik veren programları yoktur. Partilerin içindeki disiplin fevkalâde gevşektir, her eyalet kendi parti teşkilâtına uygun gelen bir programın peşinde gider ve dolayısıyla Amerika’da parti sistemi, Duverger’nin dediği gibi, bir partiler arası konfederasyondur. Yani Amerika’da her seçimde 50 tane Cumhuriyetçi parti ve 50 tane Demokrat parti seçime girer. Bu kadar büyük bir elâstikiyet içinde 16 eyalette uygulanan ön seçimde, adaylar kısmen seçmen tarafından tesbit edilmektedir. Ve orada karşı karşıya gelen iki parti vardır. Beni ilgilendiren kendi memleketimin hususî şartlarıdır. Tamamen farklı bir siyasal, ekonomik ve sosyal yapıya sahip ve teknolojisi bugün erişilmeyecek kadar gelişmiş olan bu ülkenin siyasal tatbikatını olduğu gibi Türkiye’ye aktarmak, bir kerre fiilen imkânsızdır. Bu noktada ısrar ediyorum. Esasen 29. maddedeki ilkenin konulup da uygulanamamasının sebebi budur.

3 — Yine arkadaşlarla görüş farkını muhafaza etmek istediğim bir diğer husus şudur: Eğer Anayasamızın da öngörmüş olduğu üzere siyasi partiler Anayasamızın gerek muhalefette oldukları zaman, gerekse iktidarda bulundukları zaman vazgeçilmez unsurları ise, o takdirde onlara kendi siyasal kadrolarını en demokratik usullerle kurmak imkânını vermek lâzım. Bunu seçmene bıraktığınız takdirde artık siyasi partiler en önemli görevlerden birini yapamaz bir hale gelirler. Siyasi partilerin nitelikleri değişir. Programlara karşı olan angajmanları da gevşer.

Neye taraftar olduğumu da derhal belirtiyim: Bugün dar ön seçim olarak nitelendirilen ve kapalı bir parti oligarşisinin ayak oyunlarına açık kapı bırakan sistemin, gene partili üyeler arasında genişletilmesi gerekir. Yani taban genişleyecek. Bu demektir ki; farzedelim, bir köyden bir delege seçiliyorsa, bundan sonra üç delege, ilçede şimdiye kadar beş delege seçiliyorsa on beş delege seçilecek. Sayı, benim teklifimde önemli değildir. Fakat partililer arasında bir genişletme mevzu bahistir. Şu halde bir partinin adaylar kadrosunun, partiye bir angajmanı olmayan, bunun programını benimsemeyen muhterem Türk seçmenine bırakılmasına taraftar değilim. Seçmenin okuma yazma bilip bilmeme meselesi, iki seçimde, farklı bir rol oynar. Zira hepimiz gayet iyi biliyoruz ki; nisbî temsil usulü seçimde seçmen, okuma yazma bilmiyorsa partisnin sembolünü iyi beller. Semboller okuma yazma bilmeyen bir seçmenin temel tercihinde yardımcı olabilirler. Fakat Ahmet, Mehmet v.s. 30 kişi arasında bir tercih yapabilmek için, asgari bu isimleri yazabilmek lâzımdır.

İşte bu sebeplerden dolayı bir kerre partilerin siyasal kadrosunun yine partililer tarafından yapılmasından

yanayım. Bu hiç bir surette demokrasiye aykırı bir davranış olarak nitelendirilemez.

Sözümü bitirirken şunu söylemek istiyorum; ön seçim Amerika'daki uygulanış tarzıyla halen Birleşik Amerika'nın benim bildiğim kadarı 14, Prof. Aldıkaçtı'nın bilgisine göre 16 eyaletinin dışında dünyada demokrasi tarihinde çok şanlı sayfalar yazmış olan hiç bir memleketinde uygulanan bir usul değildir. Şu halde biz neden demokraside bizden daha fazla tecrübe sahibi olan bunca ülkeler varken, mutlak surette toplum yapısı bakımından çok farklı bir memleketin azınlık tatbikatına gidelim de, İsviçre, İngiltere, Fransa, Almanya, Hollanda ve bütün İskandinav memleketleri gibi ülkelerin daha akla yatkın ve temsili demokrasiyi daha yararlı işletme modellerine doğru gitmeyelim.

Bugünkü ön seçimin sakıncası, partili tabanının darlığından ileri geliyor. Partilerin içindeki şikâyetler de doğrudan doğruya hizipçilikten doğmaktadır. Nisbi temsil hiziplerin kolayca teşekkülüne yol açtığı için, listelerin altındaki kısımlar şevkle seçim mücadelesine katılmıyorlar. Bu bağımsız adaylık için teşvik edici bir rol oynuyor. Partiler bu çıkmazın içinde, halkın ayağına gitmek suretiyle bir çözüm yolu bulmaya çalışmışlardır. Bu arada eskiden beri memlekette büyük şöhret yapmış kimseler de, şöhrete prim veren bir sisteme gitmek istemektedirler ki; bu da üzerinde durulması gereken bir noktadır. Bir partinin içinde adı sanı duyulmamış sendikacının ve bir aydının da yeri vardır. Eğer seçmen tarafından partinin siyasal kadrosunu tesbit etmeye doğru giderseniz, en azından şöhretlere prim verirsiniz. Bu da bir usul olabilir. Ama ben, şöhretli olmayan insanlara da yer ayrılması gerektiğini, demokrasinin bir icabı sayarım.

ORD. PROF. DR. SULHİ DÖNMEZER

— Meselenin vuzuha kavuşması için, küçük bir müdahalede bulunacağım. İyi anladımса Sayın Doç. Gürbüz ve Sayın Prof. Aldıkaçtı, ön seçime ve ön seçimin geniş bir taban üzerinde yapılmasına taraftardır. Yalnız Sayın Doç. Gürbüz ön seçimi tamamiyle parti dışına çıkartmakta, Prof. Orhan Aldıkaçtı ise, parti üyelerinin tabanının genişletilmesini uygun bulmaktadır. Prof. Abadan da Prof. Aldıkaçtı ile aynı noktai nazardadır. Kendisine göre, köylü üç parti üyesinin yerine 5-6 üyenin oy vermesi daha doğrudur. Peki, Sayın Prof. Abadan, siz acaba görüşünüzü köyde oturan bütün partililerin oy vermesine kadar götürebilir misiniz?

PROF. DR. NERMİN ABADAN

— Fiili imkânsızlık dolayısıyla, hayır. Çünkü 8 partinin kütük işlemi, içinden çıkılmaz bir durum yaratır.

ORD. PROF. DR. SULHİ DÖNMEZER

— Şu halde, esasta, fiili imkânsızlık olmasa, köyde oturan bütün partililerin, doğrudan doğruya oy vermesine de taraftar olursunuz. Ancak, fiili imkânsızlıklar nedeniyle, sadece delege adedinin arttırılması gerektiği noktai nazarındasınız.

EMİN PAKSÜT

— Evvelâ aday adayı ile, adayı birbirinden ayıralım. Bir siyasi parti, bir seçim çevresinde, o seçim çevresinin

muşsa, ben duymadım. Meselâ partiler görüşlerini lütfe-
dip Fakülteye gönderselerdi, görüşleri öğrenir ve belki
de tartışmalarımıza konu olarak alırdık.

Problemi hal yoluna gelince, biz sanıyoruz ki; bu
açıklanmıştır. Özetliyelim; Bugün memleketimizde ön se-
çim müessesesi prensip itibariyle kabul edilmiştir. Bir uy-
gulama da vardır. Fakat bunun gerçekten yararlı olabil-
mesi için, parti üyelerinin tümünü içine alan bir sistemin
getirilmesi gerekir. Bu sistem ise, Sayın Paksüt'ün de
açıkladığı gibi, A.B.D.'nde «kapalı sistem» diye isimlendi-
rilen sistemdir.

PROF. DR. NERMİN ABADAN

— Prof. Aldıkaçtı, son sözlerinde, bütün partili üye-
leri içine alan bir ön seçimin taraftarı olduğunu açıkladı.
Ben ise, Türkiye'de 8 partinin seçime girmesi sebebiyle
ve bu seçim Amerika'da dahi hâkim denetimi altında ve
devlet vasıtalarıyla yapıldığına göre, bununla ilgili ha-
zırlık işlemlerinin Türkiye'de yapılabileceği kanısında ol-
madığım için ve kütük yolsuzlukları olacağı düşüncesi-
yle, bugünkü sistemin, yani dar ön seçimin genişletilmesi-
ne taraftarım.

İkinci hususa gelince; seçmenin bilgisizliğinden bah-
sederken, beni demokrasi aleyhtarı olarak kabul ederse-
niz, çok üzülürüm. Çünkü, ben siyaset sosyologu olarak
rakamlarla iş görmeyi hedef almış bir insanım. Okuma
yazma seviyesi % 48'in altında olan ve fert başına düşen
yıllık gelir 300 \$ dan yukarı çıkmamış bir ülkede bu şart-
ları gözönüne alarak tedbir almak gerekir. Ben, okuma
yazma bilsin bilmesin bütün vatandaşların belli bir ölçüde
millî irade üzerinde söz sahibi olması gerektiğine inanı-

yorum. Fakat mahzurları dile getirmek ve realiteyi belirtmek de lüzumludur.

SORU — Siyasi partilerin demokrasinin vazgeçilmez unsurları olduğunu biliyoruz. Buna rağmen ön seçim müessesesinin siyasi partilerin tek bir fikir etrafında toplanmalarını imkânsız kılacak bir rolü olduğu da ortada. Bir siyasi partinin seçim beyannamesini genel merkezi hazırlıyor. Genel merkez, hazırladığı seçim beyannamesinde isterse, meselâ «Türkiye'deki devlet yatırımlarını halka devredeceğini» açıklayabilmektedir. Bunu yaparken genel merkez tamamen bağımsızdır. Fakat aynı genel merkez, o siyasi partinin, bundan daha az önemli olan «adaylarını seçme işinde» son derece bağımlıdır. Bu bir çelişme değil midir?

EMİN PAKSÜT

— Türkiye'de bu tarzda seçim beyannamesi hazırlayan partiler varsa, bunlar Anayasa'nın kasdettiği anlamda, demokratik işleyişten mahrum bir hüviyet içersindedirler. Çünkü siyasi partiye vücut veren, konuşmanın başında Siyasi Partiler Kanunu hükmüne atfen belirttiğim gibi, devlet ve kamu düzeni hakkında belirli görüşlere sahip olmaktır. Parti temel görüşlerini, program adı verilen bir vesikada göstermiştir ve bu vesika ile bağlıdır. Programı değiştirmek parti genel başkanının haddi değildir. Bu genel merkeze tanınmış bir hak da değildir. Bunu değiştirmek görevi, Parti Parlamentosu adı verilen en üst heyete aittir. O halde siyasi partiler seçim beyannamelerini yayınlarken, kendi fikirlerini halka sevdirecek, taraftarlarını arttıracak bir vesika ortaya koyacaklardır. Fakat bu beyanname partinin programı, bağlayıcı kurultay kararları ve hatta parti teşkilâtının arzusuyla sınırlı-

dır. Bunun dışına çıkılıyorsa, merkez sorumsuz bir davranış içersindedir ve sorumlu partililer tarafından iş başından uzaklaştırılmaları lâzım gelir. Bu sebeplerle, sual sahibinin iddia ettiği şekilde hareket eden partiler varsa, onlar hakkında hüküm tesis edilebilir, fakat sistem hakkında menfi kanaate varmamak gerekir.

SORU — Delege tabanı sayısının genişletilmesi noktasında birleşildi. Buna gerekçe olarak da, böylece delegelerin aldatılmasının ve bir takım kişilerin hileli yollarla liste başına geçmesinin önleneyeği gösterildi. Delege sayısının genişletilmesi, çok daha zenginlerin, yani aldatma imkânı çok daha fazla olanların liste başına geçmelerini sağlamaz mı?

Sonra, adayların partiye kaydolmuş bütün üyeler tarafından seçilmesi mahzurlar doğuruyorsa, meselâ belirli bir süre önce partiye kaydolmuş ve aidatını ödemiş üyelere bu hakkı tanımak suretiyle delege sayısını tehdit etmek mümkün değil midir?

PROF. DR. ORHAN ALDIKAÇTI

— Ben de esasen aynı görüşü savunmuştum. Yani parti üyesi dediğimiz zaman, bunu tahdit etmek lâzım. Herşeyden evvel muntazam aidat ödemiş olmak ve parti içersinde bir süre kalmış olmak yeterli birer tahdit sebebi olarak kabul edilebilir.

Birinci soruya gelince; bu aslında bir kültür meselesidir, fakat sayı çoğaldıkça, kandırmak güçleşir.

PROF. DR. NERMİN ABADAN

— Teklif edilen usul, belki teorik olarak, en yararlı olanıdır. Fakat uygulamada güçlük doğurur, çünkü bütün

partililerin katılmalarını sağlayacak bir seçimi organize etmek gücü, partilerde yoktur. O halde, bu görevi kamu otoritelerine devretmek lâzım gelecektir. Bu ise, tıpkı genel seçim gibi ikinci bir seçim masrafını gerektirir. Görülüyor ki; bunun yararları olduğu kadar, sakıncaları da vardır. Onun için, hâkim denetimi altında ve yükünü partinin kendisinin kaldırabileceği kadar üyenin katılacağı bir ön seçime taraftarım.

Bağımlı oy meselesine gelince; ben, bağımlı oy sorununu, bir kültür meselesi addetmiyorum. Bu ekonomik bir meseledir. Bir takım ekonomik baskılar sebebiyle oyların satın alınabileceği bir memlekette bağımlı oy sayısı yüksektir. Yalnız Türkiye’de değil, bütün memleketlerde meselâ kadınlar, kocalarının tercihine göre oy vermektedirler. Bunu tüm seçim araştırmaları göstermektedir. Kadın oyları ise, bağımlı oyların sadece bir grubudur.

ORD. PROF. DR. SULHİ DÖNMEZER

— Siyasi partileri, sosyoloji ilmi yönünden tüm toplum içerisinde mevcut çeşitli sosyal gruplar arasında elbette birer menfaat birliği olarak tanımlamak gerekir. Sosyolojiyle meşgul olanlar bilirler ki; çağdaş toplumlar da büyük menfaat birlikleri, yani siyasi partiler, işçi ve işveren sendikaları veya büyük şirketler ve diğerleri insanların, çeşitli amaçlarını tahakkuk ettirmek için ihtisasa ve teknik temellere dayanarak iradî olarak vücuda getirdikleri birliklerdir. Bunlar bugünün toplumunda en önemli vazifeleri ifa ederler. Fakat bu teşekküller büyüdükçe, kendilerini teşkil edenleri sınırları dışına çıkartmakta ve böylece bunlarda bir seyredici ve bir de yönetici kişiler meydana gelmektedir. Bu sosyolojik bir gerçektir. Siyasi partiler de bu gerçeğin içersindedir.